

ODBIEŻEĆ (142) *vb pf*

o oraz pierwsze e jasne; w *inf* -eć *Mącz* (3), -eć (1) *BiałKat*.

inf odbieżeć (31). ◇ *fut* 2 *sg* odbieżysz (6). ◇ 3 *sg* odbieży (17). ◇ 1 *pl* odbieżemy (2), odbieżemy (1) *RejWiz* (2:1). ◇ 2 *pl* odbieżycie (2). ◇ 3 *pl* odbieżą (6). ◇ *praet* 1 *sg m* odbieżałem, -m odbieżał (4). ◇ 2 *sg m* -ś odbieżał (3). *f* -ś odbieżała (1). ◇ 3 *sg m* odbieżał (25). *f* odbieżała (2). ◇ 3 *pl m pers* odbieżeli (13). *subst* odbieżały (1). ◇ *plusq* 3 *sg m* był odbieżał (1). ◇ 3 *pl m pers* byli odbieżeli (2). *subst* były odbieżały (1). ◇ *imp* 2 *sg* odbi(e)ż (2). ◇ *con* 1 *sg m* odbieżałbych, bych odbieżał (2) *ActReg*, *SkarKaz*, bym odbieżał (1) *GrabowSet*. ◇ 2 *sg m* byś odbieżał (1). ◇ 3 *sg m* by odbieżał (2). ◇ *impers fut* odbieży się (1). ◇ *con* by odbieżało (2). ◇ *part praet act* odbieżawszy (13).

Sł stp notuje, *Cn brak*, *Linde XVI – XVIII w. s.v. odbiedz*.

1. Oddalić się, odejść; uciec; *procurrere Mącz*; *discedere, egredi, exire Calag* (16) : *BierEz* Q2v; Przypominał ze Krol Szwedzki miał przysłać pieniędzy a nie przysłał ani drogi Krolewskiej dano znac oniedostatku podobno obawiano się abych nieodbieżał anieprzyszło mi ieszcze dotakiey desperatyei *ActReg* 25, 72.

odbieżeć kogo, czego (5): *gdi* nan kradzyełz tą obaczono onich y sklyuczmy zlodzyeifkymy odbyezal. *LibMal* 1551/159; *BielSat* G3, N2; *BielSjem* 37; Okrętów wzyfscy ludzie swoich odbieżeli/ Zeby to okrucieństwo nie zwykłe widzieli. *GórnTroas* 70.

odbieżeć od kogo (2): *BielKron* 12v; A gdyż blisko [!] onego mieyfcá był/ odbieżał od drugich rycerzow iakoby zá niektórym ieleniem *HistRzym* 128.

odbieżeć skąd (1): *Aus dem Laeger gehen, Odbieżeć z obozu. Et, Opuścić oboz. Exire e, Egredi ex, Discedere ex castris. Calag* 47a.

Z określeniem odległości (1): A gdy była ná pułzczy wody iuz nie miała á dzyecie fprągnęło/ nie miała mu co dąć pić/ odeślzá go pod drzewem niechcąc pátrzyć ná iego śmierć/ odbieżawfzy od niego ná ftrzeniu z łuku/ fiadlá płącząc. *BielKron* 12v.

Zwoty: »dalej odbieżeć« (1): *Procurrere longius, Daley odbieżeć. Mącz* 74d.

»precz odbieżeć« (1): *TEbański Krol* gdy polem z wielkim ludem leżał/ Przypadlá nań potrzebá/ iże precz odbieżał. *RejZwierz* 9.

»odbieżeć skokiem« (2): *Zálož ogień z fáletrą/ nic ci fie nie sftanie. Odbież skokiem wzyftkiego/ niech powoli gore BielSat* N2 [*idem*] *BielSjem* 37.

Przen (3) :

Szereg: »nie uciec ani odbieżeć [od czego]« [*szyk* 2:1] (3): I owfzem nieuciekłem/ anim odbieżał/ od onego Rzymkiego pierwzego kościoła świętego/ ktory budowáli Apoftołowie święci *KrowObr* A3, A3 [2 r.].

2. Porzucić, pozostawić kogo lub co; *abire, dimittere, reliquere Vulg; effugere, relinquere PolAnt; deserere Mącz* (126) :

odbieżeć kogo, czego (73): *OpecŻyw* 169v; *LibMal* 1544/90v, 1552/168; *Potrway* ielzcze zemną mało Boć by fie barzo zle ftało Abys mię tak miał odbieżeć *RejJóz* F5, F5, G8, Hv; *RejKup* m3; *RejWiz* 106v [2 r.], Cc7v; A oni vchyliwfły fie od boku gory/ przywiázáli Achiora ku drzewu zá ręce y zá nogi: á thák ij powrozy zwiázawfły odbieżeli/ y wrocili fie do Pána fwego. *Leop Judith* 6/9,

Iudith 6/10; *UstPraw* Fv; *RejFig* Bb4; *RejZwierz* 37; A tak raniuczko wftawfzy vćiekli odbieżawfzy namiotow koni y ołlow fwyh w obozie/ iedno tylko łami vćiekli dla zdrowia fwego. *BibRadz* 2.*Reg* 7/7, *Gen* 39/18, 1.*Reg* 31/7, 1.*Mach* 1/40, *Eccli* 22/25, s. 361 marg; *BielKron* [85²]v, 309v; *SarnUzn* G7v; *RejAp* 14; *RejPos* 124, 124v, 125, 301, 325v; *HistLan* F6; *RejZwierz* 203; Człowiek dobry ręczy zá przyiácielá/ ále ten ktory wftyd ftrácił odbięzy go. *BudBib Eccli* 29/17; *HistHel* C4v; *Strum* F2; *CzechRozm* 237; *PaprPan* Ff3v; Iełtem iáko puhacz w pułtynią wmiełzkány: Nie fmutniéy nárzéka wróbl ná gniaździe máły/ Kiedy go máciory płoché odbięzály. *KochPs* 151; Ale S. Benedict flawy fię ludzkiey ftrzegąc: táiemnie mámki oney y przyiációl odbięzał *SkarŻyw* 249, 354, 508; *CzechEp* 166; *KochMarsz* 155; [*car moskiewski*] Gránic y zamków budownych Odbięzał/ y miał wárownych *KochPieś* 45; *PudłFr* 24; *ActReg* 26, 94, 105 [2 r.]; *Phil* Q4; *OrzJan* 53; Tedy vczniowie włyżycy/ odbięzawfzy go [*Jezusa*]/ poućiekáli. *LatHar* 694; Gdy chorego odbięzy Doktor bez nádzieie/ On łam w zdrowiu niewątpi poki puls dech leie. *RybGęśli* B; SRomotá kto odbięzy w zły raz przyiácielá *RybGęśli* C3v; *WujNT Ioann* 6/67[68]; *JanNKar* Cv; *KmitaSpit* C5; *SkarKaz* 422a, 519b; *CiekPotr* 55, 79; Bo mię dziś w mym niełzczeńciu y ci odbięzeli/ Ktorzy ze mną pod iedną wátrobą leżeli [= *którzy pochodzą od jednej matki*]. *CzahTr* C2; *GoslCast* 65; *SkarKazSej* 45, 665a, 695b, 706a; Vćięli mu po rámię w dziurze onę rękę [...] Porwáli go ná Ołlá/ á on ięcząc leżał: Bo fztuki ciáłá fwego w onych drzwiách odbięzał. *KlonWor* 43, 14, 19, 40, 48.

odbieżeć od kogo (1): że lie ná nim [*Chrystusie*] oneyże nocy włyżycy zgorfzyć mieli: y od niego odbiężeć/ łámego zołtáwiwłzy *CzechRozm* 236v.

odbieżeć gdzie (6): *LibMal* 1544 90v; *RejFig* Bb4; *RejZwierz* 203; y tak obfkoczyli/ káfaiąc nieprzyiácielie iego/ iłz vćiekác/ á świętego Dunłtaná wblócie odbiężeć mušieli *SkarŻyw* 508; *PudłFr* 24; Zátym go [*kat skazańca*] wwikławłzy w šidle Zepchnie/ y odbięzy go ná onym dušidle. *KlonWor* 40.

Z dopełnieniem w postaci nieodmiennego „co” = którego a. który (1): Ano przy nim iawne licze [*o płaszczu pozostawionym przez Józefa*] Czo tu odbięzał we sklepie *RejJóz* H6.

W porównaniu (1): (*marg*) Ziemie y páńłtwá złączone/ odpádną zá niezgodą. (-) Odbięzą was iáko cháłupki przy iáblkách/ gdy owoce pozbieráią/ ktorą ládá wiátr rozwieie. *SkarKazSej* 45.

W charakterystycznych połączeniach: odbieżeć chorego, dobrego (2), *domku, granic, hetmana, koczowiska, konikow, kramow czarowniczych, na ziemi leżącego, ludu, mamki, miast, namiotow, ojczyzny* (2), *pieniędzy, płaszczu* (2), *przyjaciela* (2), *przywiązanego, strzelby, szaty, towaru, wołow, wszystkiego* (5), *ziemie swej; odbieżeć bez nadzieje, czasu męki, na stronie, w nieszczęściu, w złej sprawie, w zły raz.*

Zwroty: »ledwe żywego odbiężeć« (1): iáko ów, co máiąc kleynot drogi wpádnie między zbóyce ktorzy on kléynot [...] połamią, potłuką, wniwecz obróćą, ołtátek rozmiećą, aż y łámego ledwe żywego odbięzą. *JanNKar* Cv.

»odbieżeć precz« (1): Tu dopirko poznaway z dáleká márný głos iego: tu iuz bądź tego iłt/ iłz ten vřzawłzy ledá wilczká/ á ledá namnieyłzy przelétráfzek/ odbięzy cie precz/ á vćiećze od ciebie precz *RejPos* 124.

żart. »zadku odbieżeć w popiele« (1): TEn wlećiał w niebo z myślą/ tułząc/ iż ma wielę/ A nie baczy/ iż zádku odbieżał [!] w popiele. *PudlFr* 24.

Szeregi: »odbieżeć a wniwecz opuścić« (1): owa iefzczę y oney nędze łwey co trochę miał [św. *Piotr*] w domku łwoim/ y tego odbieżał á w niwecz wżytko opuścił dla imieniá Páná łwego. *RejPos* 301.

»uciec (a. uciekać) i (a) odbieżeć« [szyk 5:2] (7): Ale iákom łkoro wołać poczęła głólem wielkiem/ tedy odbieżał łzáty łwey v mnie/ y vćiekl precz [*reliquit vestimentum suum apud me, et fugit foras*]. *BibRadz Gen* 39/18; *BielKron* [85²]v; *SarnUzn* G7v; *RejPos* 124; Rychléy vćieczy y pieniędzy drugi odbieży/ á poprówować nie będzie. *Strum* F2; *SkarŻyw* 508; *SkarKazSej* 706a.

Przen [kogo, czego] (36) : Iuż lekarz opućcił cziáło Kxiacz ac łyę zawiercział mało Przetłye téz odbieżał dułfe *RejKup* p2v; Wielkie rzeczy w tych miłych nowo náwroconych Chrześciánách/ żywa wiára [...] czyniá. Odbieżałá imion wielkich y máiętności/ wzgárdziłá rodu zácnościá *SkarŻyw* 63; *CzechEp* 195; *SkarKaz* 382a; Bo włtyd/ Bóg/ cnotá y łwáwá/ Y włzelka pocźciwa łpráwá/ Iuż mię były odbieżały Pożegnác fie zemną chćiáły. *GoslCast* 41.

Fraza: »dusza (a. duch) odbieży (a. odbieżał(a)) (ciała)« (4): *RejPos* 128; Lzy w téy mierze nieplátné: gdy raz dułzá ciáłá Odbieży/ prozno czekác/ by łye wróćić miáłá. *KochTr* 24; *KochFr* 70; Padł ná kámień co zdawná na vlicy leżał: Y tám go duch y żywot ná mieyfcu odbieżał. *KlonWor* 44.

Zwrot: »precz odbieżeć« (1): Szukác chcę tych łpołobow/ bym/ od złołnych/ zbieżał/ A precz/ ludzi wżetecznych (niełtetyłz) odbieżał. *GrabowSet* F3v.

Szeregi: »porzucić i odbieżeć« (1): gdzie oto widziłz iż fie zda być [...] wielka niezgodá y łámego iedno Piárzá z łobą/ y iednego z drugim/ á więcze bys iuż piłmo to święte porzucić y iego odbieżeć miał *CzechRozm* 149.

»odbieżeć, zaprzec się« (1): [omylacze] nie thylko łwiętych á prawdziwych łłow iego odbieża/ ále y łámegoby fie łnadz záprzeli by im trochę więczy przyćińiono było. *RejAp* 17.

»zbieżeć a odbieżeć« (1): *GrabowSet* F3v cf »precz odbieżeć«.

a) *Sprzeniewierzyć się Bogu* (3) : [ktorzy oto na słowie szczyrym bożym nie przedstawając za swymi się udawają] nie wierzę áby też nie zaráz łwoiego przedwiecznego odbieżeć mułieli *CzechRozm* 158v.

W przeciwstawieniu: »odbieżeć ... uchwycić się« (1): Iż kto Jezufá pomázáncá łyná Bożego namileyłwego/ w ktorým Bog wierzącým żywot wieczny podał/ odbieży: ábo nim pogárdzi/ á zá Moyżelzá fie vchwyći/ że ten y Bogá łámego wrychle porzuci *CzechRozm* 102.

Szereg: »odbieżeć, zaprzec się« (1): A ktoć był potým winnięłzy iáko tenże *Piotr* [...] gdy [...] záprzał fie ciebye Páná łwego/ odbieżał cie iákoby nigdy o tobie nie łłychał. *RejPos* 247v.

b) *Odstąpić, zaniechać, zaprzestać* [czego] (11) : Deserere causam vel litem, Przełtác fie práwówác/ odbieżeć rzeczy łwey ná práwie. *Mqcz* 387d; *OrzQuin* C; Thák Chryłtus pan vezy/ gdy każe y ofyáry przy Ołtarzu odbieżeć/ á iść do brátá obrázonégo/ y ziednáć łye snim. *BialKat* 213v; Acz kowalá od klełzczow á zduná od gárcnzow thrudno odwieść/ bo zwyczáy drugi zakon/ ále y kowal kiedyby go burmiłtrzem wybrano á vkazano mu inłze pożythki/ pewnieby y klełzczow łnádnie odbieżał. *RejZwierc* 268v; *CzechEp* 101, 111, 264; wżytkie ich [wykrętaćów *Pisma Św.*] wykręty/ do tych fie przednieyłzych/ iáko głównych zbiegáią/ ktore gdy im kto łłowem Bożým zbiję/ zarázem/ y drugich iáko łłáblzych/ porzuciłwzy odbieżeć mułzą. *NiemObr* 30; *ActReg* 48; *VotSzl* C2v; *KlonWor* 48.

c) *Odrzucić, nie dbać, zlekceważyć [czego] (9)* : Więc s trudnością nabywłszy/ wnet márnie trácimy/ A to co ma wiecznie trwác/ tego odbieźymy. *RejWiz* 193v, 38v, 161v; A tedy gdy ták vczynił: iuż pośluchalż głófu Páná twoiego/ iż odbieźysz tego wśytkiego co tobie nie przyłtoi/ á vmnożył w łobie on pocźciwy/ łwięty/ á pobożny żywot łwoy. *RejPos* 325v; A tyś łwych łpraw ktoreć miály wieczną pámięć vczynić w popiele zagrzebionych odbieźał/ á teraz mármurem álbo álábáltrem chceł łwey pámięci nádłtáwić? *RejZwierc* 161; że łie wálzýy K.M. niegodzi/ áni przyłtoi odbieźeć zdrowia/ páńłtwá/ y zacności Króla tego *OrzJan* 84; *WujNT* 2.*Petr* 1/4, 2/20.

Szereg: »odrzucić a odbieźeć« (1): iżeś fzedł zá Pánem łwoim/ odrzuciłszy ony požądliwości od łiebie/ á odbieźawłszy oney wśytkiey omyłney rády á nádzyeie łwiátá tego. *RejPos* 326.

d) *Stracić [czego] (1)* : Ktorzy [*przodkowie naszy*] zá krew wolności tey to dołtawáli/ A my byłmy/ iey przes łtrách ták odbieźeć mieli. *WierKróc* B3.

a. *Zwrot*: »odbieźeć od męźa« (1) : Deserere maritum, Odbieźeć od męźá/ Rozwieś łie s męźem. *Mqcz* 387d.

b. *Odrzucić [kogo, czego] (14)* : *RejŁas w.* 56; *RejWiz* 104v; y co oczymá widził wśytko to nie twoie/ á iż álboć to zá żywotá zginie/ álbo iż tego wśytkiego odbieźeć muśił. *RejZwierc* 151, 122v, 151, 179 [3 r.]; Nie obciężay łercá łwieckimi pracámi/ y nabywánim tego czego odbieźeć muśił. *SkarKaz* 7b; Bo łami tylo ludźie tę Bábilonią záłóżyli/ Bogá z nimi y ręki iego nie máłz/ odbieźeć iey niedokonawłszy mułżá. *SkarKaz* 242a, 552a; *ZbyłPrzyg* B3.

odbieźeć dokąd (1): Wiele ten ludzi gromił na wśze łtrony A teraz marnie leży porażony. Nie potkawłszy łię łtał łię łtrwożony, Odbieźał pańłtwa, dzieci, miłej żony W dalekie łtrony. *RejŁas w.* 56.

Zwoty: »nagle odbieźeć« (1): Tákeś ty mnie Orzulo droga vczyniłá/ Wielkieś nádzyeie w moim łercu roznięciłá: Potymeś mię łmutnégo nagle odbieźálá *KochTr* 13.

»łwiata odbieźeć« (1): GDy Alexánder wielki iuż łwiátá odbieźał/ Prze niezgodę łwych pánow/ ták ná zyemi leżał. *RejZwierz* 46.

Synonimy cf ODBIEC.

Formacje współrdzenne cf BIEŻEĆ.

Cf ODBIEŻAŁY, ODBIEŻANY, ODBIEŻENIE, ODBIEŻONY